

Az akác új kórokozói és károsítói

Dr. Koltay András, Dr. Hirka Anikó

Erdészeti Tudományos Intézet, Erdővédelmi Osztály,

Mátrafüred, Hegyalja u. 18.

Email: koltaya@erti.hu, hirkaa@erti.hu

Az elmúlt években több új, vagy korábban alig ismert betegség jelentkezett az akác állományokban. Ezek jelentősége az eddigi adataink szerint fokozatosan nő, ugyanakkor ismereteink csak kisebb ütemben gyarapodnak életmódjukról, biológiájukról. Az alábbiakban két potenciális károsító - egy gomba és egy rovar – közelmúltban végzett vizsgálati eredményeiről számolunk be röviden.

Akác kéregrák – *Diaporthe oncostoma* (FUCKEL)

anamorfa: *Phomopsis oncostoma* (THÜMEN)

Az akác kéregrák betegségről először Vajna (2001) és Halász (2002) számolt be. A kórokozó hazai megjelenése és elterjedése az ezredfordulóra tehető, de eredetére és első hazai megjelenésére vonatkozóan nincsenek biztos adataink.

Tömeges előfordulását 2006-ban tapasztaltuk először a Duna-Tisza közi, valamint a Nyírségi fiatal akác állományokban. A kórokozó nagyobb arányú fertőzése 2007-ben következett be az országszerte jelentkező, kiterjedt és igen erős mértékű, tavaszi fagykárokat követően. A gomba az irodalmi adatok szerint gyengültségi- illetve sebzéskárosítónak tekinthető. Támadása ennek megfelelően nagymértékben függ a környezeti tényezőktől. A gyenge termőhely, aszály, kései fagy, vadragás mind elősegítheti a fertőzések kialakulását.

A gomba patogenitása mesterséges oltásokkal is igazolt, ugyanakkor nem egyértelmű, hogy a vékony kérgeken keresztül, sérülések hiányában is képes fertőzni, avagy feltétlenül szükséges a fertőzésekhez a kéregsebzések kialakulása. A 2007 évi felvételi adataink szerint a kései fagyokat követően jelentősen megemelkedett a gomba által előidézett pusztulások aránya. Mindezek mellett úgy tűnik, hogy a vadragott állományokban is nagyobb gyakorisággal fordul elő a fertőzés. Ezek a tapasztalatok azt a nézetet támasztják alá, hogy a fertőzések megjelenése, összefüggésben lehet a sérülések kialakulásával.

A kórokozó támadása elsősorban a fiatalabb állományokban jelent problémát. Az 1-3 éves erdősítésekben - a 2008-as felvételi adataink szerint - a fertőzött csemeték aránya egyes helyeken elérte a 36%-os értéket.

A gomba a kéregnektróizist okoz, ezáltal elpusztítja a szállítószöveteket. A megtámadott kéregben a kórokozó körkörös irányban gyorsan terjed. Amikor a szöveti elhalás körbeér a hajtáson, illetve a törzsön, abban az esetben a felette lévő növényi rész elhal. A kórokozó fertőzése gyakran a fiatal növény gyökfőjének közelében következik be, így az egész fa elhalhat. Az eddigi tapasztalatok szerint az elhalt rész alatt a növény a következő évben új sarjhajtásokat hoz, de ezeken ismételten bekövetkezik többnyire az újabb fertőzés és elhalás.

A fertőzés pontos idejéről, körülményeiről egyelőre nincsenek adataink. Ugyancsak kevés ismeretünk van a gomba környezeti igényéről, a fertőzést elősegítő tényezőkről.

A kórokozó ivartalan alakja jelenti a fő veszélyt a növényekre nézve. Az ivaros alak a már elhalt idősebb törzseken, vastagabb ágakon jelenik meg.

A kórokozóval kapcsolatos további vizsgálatokat elindítottuk, ennek eredményiről az elkövetkező években folyamatosan beszámolunk.

Akác gubacsszúnyog - *Obolodiplosis robiniae* (HALDEMAN 1847)

Az akác gubacsszúnyog a legújabb terjeszkedő rovarfaj akácerdeinkben. Észak-Amerikában őshonos, Európában először 2003-ban, Észak-Olaszországban találták meg. A faj különlegessége, hogy egész Európában példátlanul gyors terjeszkedést folytat. Első észlelése óta 2007-ben előkerült már Angliából, Ausztriából, Hollandiából, Lengyelországból és Németországból is. Hazánkban az első adat 2006 szeptemberéből, Ajka közeléből való. 2006 őszén Kápolna volt a legkeletibb előfordulása, 2007-ben már Püspökladány, 2008-ra az egész országban elterjedt, Záhonyban is megtaláltuk.

Évente 2-4 nemzedéke van, amit többek között az tesz lehetővé, hogy az akác hajtásképzése folyamatos, azaz az egész vegetációs időszakban vannak rajta friss levelek. Az első nemzedék nőstényei a petéket a fiatal levélkékre helyezik. A levélkék szegélye lefelé besodródik, a sodrat kissé megvastagszik, a levél színénél általában világosabb lesz, és többször az egész levél megpirosodik. Levelenként nem ritka a 3-4 gubacs sem. Gyakran előfordul, hogy a megtámadott friss levélkék már ki sem bomlanak. Sok esetben a levélzet minden egyes levelén találunk gubacsokat. Egyes leveleken a régi, elszáradt, megbarnult gubacsok együtt láthatók a friss gubacsokkal. Egy-egy gubacsban több, akár 10 lárva is élhet. A fehéres színű lárva két vedlés után éri el a 4 mm-es maximális hosszúságot. A nyári nemzedékek lárvái a gubacsban, az őszi nemzedéké pedig lehullva, a talajban bábozódik.

Várható jelentőségét nehéz előre jelezni. A XIX. század közepéről, az USA, Pennsylvania és New York államaiból igen jelentős, teljes lombvesztést és fapusztulást okozó tömegszaporodásairól számolnak be. Az

amerikai kontinensről újabb keletű, a faj jelentőségének megítélését segítő adatok nem ismeretesek. Ennek egyik oka lehet az is, hogy őshazájában az akácnak nem tulajdonítanak túlzottan nagy gazdasági jelentőséget, így károsítóinak, kórokozóinak kutatása is háttérbe szorul. Ezzel szemben Magyarországon valamennyi akácon élő invázív rovar és kórokozó sajátos jelentőséggel bír, tekintve, hogy erdeink mintegy 23%-a (több, mint 400 ezer ha) akác állomány.